

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยมีการพัฒนาของการเรียนรู้การใช้ประโยชน์และการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติมายาวนาน โดยการถ่ายทอดและสืบสานองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชน และชุมชนกับความเชื่อประเพณีท้องถิ่น ประสานสอดคล้องกับการดำรงชีวิตที่เกื้อกูลกันระหว่างคนกับธรรมชาติ สำหรับการจัดการทรัพยากรป่าไม้นั้น ปัจจุบัน ได้ก้าวพ้นข้อถกเถียงอันยาวนานว่า “คนอยู่กับป่าได้หรือไม่” มาแล้ว และคนส่วนใหญ่พยายามค้นหาความชัดเจนในระดับต่อไปว่า “คนจะอยู่กับป่าได้อย่างไรบ้าง” จะมีแนวทาง รูปแบบ หรือเครื่องมืออะไรที่จะช่วยให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนภายใต้บริบทของสังคมไทย และพลวัตของสังคมทุกระดับ

ในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาปรากฏอย่างชัดเจนว่าผืนป่าจะค่อยๆ ลดพื้นที่ลงและมีผืนไร่ระบบเกษตรแนวใหม่เข้ามาแทนที่ วิถีชีวิตและระบบการผลิตที่อาศัยอยู่ร่วมกับผืนป่าดั้งเดิมถูกปรับเปลี่ยนมาสู่การผลิตตามกระแส หรือระบบการผลิตเพื่อขาย โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจตามแนวทางการส่งเสริมของรัฐ ยังผลให้เกิดสภาพปัญหาที่ซับซ้อนยิ่งขึ้นกับเกษตรกร เกษตรกรจำเป็นต้องเร่งสร้างผลผลิตให้ได้ปริมาณมากเพื่อการแข่งขันทางการตลาด โดยการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นและเพิ่มทุนในการผลิตมากยิ่งขึ้น แต่ผลที่ปรากฏอย่างชัดเจนนั้น กลับพบว่าระบบการผลิตที่มุ่งเน้นปริมาณผลผลิตนั้น เกษตรกรกลับไม่สามารถควบคุมการตลาดได้ และยังส่งผลถึงระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพที่ถูกทำลายลง นี่คือนี่สิ่งที่เกิดขึ้นอันเกิดจากสภาพปัญหาความบกพร่องของนโยบายการพัฒนาของรัฐ ผลปรากฏที่ตามมาคือชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถตามทันกระแสและระบบการตลาดที่ถูกควบคุมด้วยทุนข้ามชาติที่ครอบงำระบบการผลิตเกษตรของไทยได้

อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอที่มีภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงชันและสลับซับซ้อน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญหลายสายของประเทศเพราะเป็นพื้นที่ที่ถูกปกคลุมด้วยป่าไม้มากที่สุด ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้มทั้งทางตรงและทางอ้อมในอดีตประชาชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงมีการเพาะปลูกและทำไร่จำนวนมาก แต่ก็เป็นการเพาะปลูกในแบบยังชีพซึ่งใช้พื้นที่ไม่มากนัก เมื่อมีประชากรเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของอัตราการเกิดและการ

อพยพ ทำให้ผืนดินที่เหมาะสมในการเพาะปลูกมีน้อยลงส่งผลให้มีการบุกรุกป่าเพื่อทำไร่เพิ่มมากขึ้น หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พยายามยุติปัญหาการบุกรุกป่า เพื่อให้ชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมีที่อยู่อาศัยอย่างถาวรและลดการโยกย้ายถิ่นโดยการส่งเสริมการทำเกษตรแบบใหม่ เช่น การปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ และพืชไร่ มีการใช้วิทยาการขั้นสูง การใช้สารเคมีในการผลิต บางชนิดต้องใช้พื้นที่ในการปลูกมากขึ้นเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้บนภูเขาเพิ่มขึ้นเนื่องจากมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัย ทำให้ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้เสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว และพยายามศึกษาเพื่อเข้าใจสภาวะปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทั้งด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลสืบเนื่องจากการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นทั้งการผลิตและพฤติกรรมกรรมการจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ได้ขยายตัวลุกลามเข้าไปสู่ชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

ชุมชนบ้านแม่เอะเป็นหมู่บ้าน “ชาวปกากะญอ” ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่บนชนบทและมีข้อจำกัดด้านการพัฒนา การคมนาคมที่ห่างไกลและยากลำบาก ข่อมส่งผลกระทบในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน แต่อย่างไรก็ตามความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้านดังกล่าวอาจจะแตกต่างจากความจำเป็นพื้นฐานของคนในเมือง เพราะแม้ว่าถนนหนทางเข้าสู่หมู่บ้านจะยากลำบาก บ้านเรือนอาศัยก็อยู่แบบพออยู่พอกิน เจ็บป่วยก็มีสมุนไพรป่า อาหารก็หาได้โดยทั่วไปในผืนป่า คนในหมู่บ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวปกากะญอมีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่า จนสังคมภายนอกยอมรับและสร้างภาพลักษณ์ทางสังคมที่ยกย่องว่าเป็นชนเผ่าที่อยู่ร่วมกับทรัพยากรได้อย่างสมดุล ในขณะที่ชาวบ้านก็ภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ที่ได้รับยอมรับดังกล่าวเช่นกัน แต่สิ่งที่หมู่บ้านแม่เอะและหลายๆ หมู่บ้านเริ่มกังวลคือ การลั้งไหลเข้ามาในพื้นที่อำเภอแม่แจ่มของการส่งเสริมปลูกพืชเชิงเดี่ยวซึ่งจากเดิมเป็นการเพาะปลูกจากแบบยังชีพโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยปรับตัวเข้ากับกระแสดังกล่าวด้วยการเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมกลไกตลาด เป็นพ่อค้าคนกลาง เป็นหัวจูดรับซื้อผลผลิต และมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยอมรับเงื่อนไขรูปแบบการผลิตใหม่ แม้ว่าจะนำไปสู่การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่น่าวิตกและมีแนวโน้มว่าหากไม่มีการจัดการสร้างภูมิคุ้มกันสังคมไว้ ชุมชนจะถูกระบบทุนนิยมแยกให้แตกเป็นเสี่ยงๆ ได้โดยง่าย

ชุมชนบ้านแม่เอะมีฐานทรัพยากรสำคัญที่อยู่รอบ ซึ่งเป็นฐานชีวิตที่ทำให้พี่น้องชาวบ้านได้อยู่อาศัยร่วมกันมายาวนาน สำคัญที่สุดมีฐานความสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความเป็นชุมชน นั่นคือ

ประการแรก ชุมชนบ้านแม่เอะมีผืนป่าที่มีอาหาร มีผลไม้มะม่วง มีเห็ด มีหน่อ มีพืช มีผักมีแหล่งน้ำแม่เอะที่มีปู มีปลา มีสัตว์น้ำ ต่างๆ นานา ซึ่งอยู่ในผืนป่าที่คนในชุมชนเรียกว่า “ป่าหน้าหมู” มากกว่า 10 ม่อนคอย ไม่สามารถนับจำนวนไว้ได้ และในลำน้ำแม่เอะที่ไหลผ่านหมู่บ้านซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงสรรพชีวิตในชุมชนพื้นที่ตำบลแม่จาง และไหลสมทบกับแหล่งน้ำต่างๆ อาทิ ลำน้ำแม่ตะละ ลำน้ำแม่สะงะ ลำน้ำแม่หยอด ลำน้ำแม่ปาน ลำน้ำแม่ศึก ลำน้ำแม่แรก และลำน้ำแม่แคค

ประการที่สอง ชุมชนบ้านแม่เอะมีความเชื่อ มีพิธีกรรม มีสิ่งเหนือธรรมชาติที่คนในชุมชนเคารพ มีผี มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องทรัพยากรด้วยความเชื่อและนับถือในเรื่องผี-วิญญาณ ชาวปกากะญอ จึงมีประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงผีอยู่เสมอ ผีที่สมาชิกในชุมชนนับถือมีอยู่ 2 อย่างคือ ผีดี กับ ผีร้าย ผีดีคือผีบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาหมู่บ้านหรือผีเจ้าที่นั่นเอง และผีเรือนคือผีบรรพบุรุษ เช่น ผีปู่ย่าตายายที่ตายไปแล้ว วิญญาณก็ยังวนเวียนคุ้มครองลูกหลานอยู่มีพิธี เช่น บวงสรวงผีเรือนอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้ปลอดภัยจากการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือรอดพ้นจากภัยทั้งปวง นอกจากการเลี้ยงผีบ้านผีเรือนแล้วยังมีพิธีเลี้ยงผีไร่ ผีนา ผีป่า ผีดอยอีกด้วย

ประการที่สาม ชุมชนบ้านแม่เอะมีความผูกพัน รักใคร่ กลมเกลียว สามัคคี มีความเป็นที่เป็นนึ่ง อาศัยอยู่กับแบบพ้ออยู่พอกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเชื่อถือเรื่องผีและวิญญาณของบรรพบุรุษ จึงมีผลดีต่อสังคมอย่างมากและทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมในชุมชน เพราะจะไม่มีใครที่จะกล้าทำผิดแม้แต่ต่อหน้าและลับหลัง เช่น การลักขโมยหรือการประพฤติผิดในกาม เพราะมีความเชื่อว่าแม่ทำแล้วคนไม่เห็นแต่ผียอมเห็นเสมอ

ความสัมพันธ์ทั้งสามประการเชื่อมร้อยเชื่อมโยงกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ก่อให้เกิดกฎระเบียบของหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติก่อให้เกิดการจัดการธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติก่อให้เกิดความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

แม่น้ำแม่เอะที่ไหลผ่านหมู่บ้าน เป็นเส้นเลือดฝอยสำคัญของแม่น้ำแม่แจ่ม ซึ่งไม่เคยเหือดแห้ง เพราะคนในชุมชนช่วยกันและรักษา ผืนป่าที่อยู่อาศัยแม้ว่าจะอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันคนในชุมชนบ้านแม่เอะก็อยู่ร่วมกันกับป่าได้อย่างสมดุลและกลมกลืนกัน มีการทำ

มาหากินโดยไม่เบียดเบียนทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จึงทำให้ในปัจจุบันยังพอมีพืชพันธุ์ธัญหารที่อยู่ตามธรรมชาติยังคงมีความพอเพียงต่อความต้องการในบริโภคของคนในชุมชน และประการสำคัญคือ ผืนป่าอันกว้างใหญ่ไพศาลไม่สามารถแยกออกจากที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินของประชาชนได้ ซึ่งหมายความว่าหากไม่มีป่าก็ย่อมหมายถึงไม่มีบ้าน ไม่มีไร่นา ไม่มีชุมชนและที่สำคัญคือไม่มีชีวิต

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์และกระแสการผลิตแนวใหม่และระบบตลาดทุนนิยมที่กำลังรุกคืบสู่ชุมชนต่างๆ ในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนต้องปรับตัวและการสร้างภูมิคุ้มกันตัวเองของชุมชน เพราะแม้ชุมชนเองจะไม่ได้เดินเข้าไปหาทุนนิยม แต่ทุนนิยมต่างหากที่เข้ามาหาชุมชนดังกล่าวเอง และสิ่งที่สำคัญที่สุดของชุมชนก็คือ ต้องสร้างภูมิคุ้มกันด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิม โดยนำความสัมพันธ 3 ประการ มากำหนดเป็นแผนชุมชน สร้างกิจกรรม สร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนบ้านแม่เมาะเพื่อลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในการผลิตแนวใหม่เข้าแทนที่ของการผลิตของชุมชนดั้งเดิมที่อาจจะต้องเผชิญกับปัญหาที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ปัญหาน้ำดิน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดจากกระแสการผลิตแนวใหม่

ปัจจุบันเนื่องจากผู้วิจัยเป็นคนในพื้นที่ได้สังเกตเห็นความสำคัญที่อาจเกิดกับชุมชนในอนาคตและปัญหาต่างๆ เหล่านี้ อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนที่ลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วและยังมีการบุกรุกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตรหรือเพื่อเป็นการจับจองของคนในชุมชนเองและบุคคลภายนอกได้ขยายวงกว้างเพิ่มมากขึ้น

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีการตั้งข้อสงสัยและมีความสนใจว่าชุมชนบ้านแม่เมาะ ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถเรียนรู้และปรับตัวต่อกระแสสังคมแนวใหม่ได้อย่างเท่าทัน โดยผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมและภูมิปัญญาดั้งเดิมเพื่อรักษาซึ่งความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติได้หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำการศึกษาวิจัยโครงสร้าง บริบทและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว

1.2 คำถามการวิจัย

1) ชุมชนบ้านแม่เมาะ ตำบลแม่่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะบริบทของชุมชนเป็นอย่างไร

2) ชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้ด้านป่าชุมชนอย่างไร

3) ชุมชนบ้านแม่เอะ มีวิธีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อความยั่งยืนได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1) เพื่อศึกษาบริบทโดยทั่วไปของชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

2) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการองค์ความรู้ป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

3) เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อความอย่างยั่งยืน กรณีบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

4) เพื่อหาข้อเสนอแนะสำหรับแนวปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาและประชากร

4.1.1.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยได้เลือกป่าชุมชนบ้านแม่เอะ หมู่ที่ 10 ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

4.1.1.2 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากประชากรที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนประชากรทั้งหมด 368 คน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 118 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็น ชาย 212 คน หญิง 156 คน

4.1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.4.2.1 บริบทชุมชน

1) วิถีชีวิต จารีตประเพณี และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

- 2) ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านแม่เอะ
- 3) ลักษณะทั่วไปของชุมชน
- 4) โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

1.4.2.2 การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่เอะ หมู่ที่ 10 ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1) ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับป่า ความเชื่อเกี่ยวกับแม่น้ำลำธาร ความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ และความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างบ้าน

2) ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม

1.4.2.3 กระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ด้านป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่เอะ หมู่ที่ 10 ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านแม่เอะ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน

2) กระบวนการในการจัดการองค์ความรู้ป่าชุมชนของชุมชนบ้านแม่เอะ ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ระบบไร่มุมนเวียน การจัดการองค์ความรู้ป่าต้นน้ำ การจัดการองค์ความรู้อนุรักษ์แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ

1.4.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารและทำการรวบรวมข้อมูลในภาคสนามระหว่างเดือน สิงหาคม - ธันวาคม ปี พ.ศ. 2555

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่มีการอยู่อาศัย การรวมตัว การปฏิสัมพันธ์ และมีการติดต่อเชื่อมโยงกันระหว่างบุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นคงอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกันมีสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ ทางชีวภาพเดียวกัน

กระบวนการ หมายถึง แนวทางการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีขั้นตอน ซึ่งวางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนดังกล่าวช่วยให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์และเป้าหมายได้ โดยใช้เวลาและทรัพยากรน้อยที่สุด

ปัจจัย หมายถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความต้องการซึ่งแบ่งปัจจัยทั้งภายในและภายนอก ซึ่งมีความสำคัญเหนือการตอบสนองของแต่ละบุคคลที่มีวัตถุประสงค์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

พิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่คนเราสมมติขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบแบบแผน เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ในการศึกษาครั้งนี้ พิธีกรรมที่ชุมชนบ้านแม่เอะทั้งสามหมู่บ้านใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในท้องถิ่น

ป่าชุมชน หมายถึง พื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนและองค์กรชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามความเชื่อและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เป็นป่าที่ประชาชนเข้าไปใช้สอยตามวิถีชีวิตของคนทุกคนในชุมชนนั้น ทั้งเรื่องการทำมาหากิน ระบบครอบครัวเครือญาติ ประเพณี ความเชื่อ อำนาจและกฎระเบียบในชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ในชีวิตที่สั่งสมและถ่ายทอดต่อกันมา เป็นการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ มีทั้งลักษณะที่เป็นความรู้ ความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหา รวมถึงลักษณะที่เป็นความเชื่อ ประเพณี หรือวัฒนธรรม

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การใช้ประโยชน์นั้นจะต้องเกิดผลดีต่อประชากรโลกส่วนรวมมากที่สุด จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์ให้ได้เป็นเวลานานที่สุด ให้มีการสูญเสียทรัพยากรอย่างเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

ทราบถึงกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านแม่เอะได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านแม่เอะ ตำบลแม่่นาจร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นกรณีศึกษาทั้งทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนในพื้นที่และที่อื่นๆ ต่อไป